

Народна банка на Република Македонија
Дирекција за статистика

**Методолошки објаснувања
за извештаите за официјалните девизни резерви
и девизната ликвидност**

1. Општи методолошки појаснувања за екстерните статистики

Екстерните статистики претставуваат сублимат од повеќе одделни статистички истражувања за прибирање, обработка и објавување податоци за состојбата и/или трансакциите со нерезиденти, и тоа: платен биланс, странски директни инвестиции, меѓународна инвестициска позиција, официјални девизни резерви, бруто надворешен долг и бруто надворешни побарувања.

Народната банка на Република Македонија постојано работи на усогласувањето со меѓународните статистички стандарди и подготовката на меѓународно споредливи податоци.

1.1. Усогласување со европските и меѓународните статистички стандарди

Усогласувањето на статистичките извештаи од екстерните статистики се врши преку примената на меѓународните упатства и нивното вградување во националната статистика.

Меѓународните упатства коишто се применуваат при прибирањето и обработката на податоците се следниве:

- Прирачникот за меѓународна инвестициска позиција и платен биланс (Balance of Payments and International Investment Position Manual, sixth edition (BPM6), 2009, IMF);

- Прирачникот на ММФ за меѓународни резерви и девизна ликвидност (International Reserves and Foreign Currency Liquidity: Guidelines for a Template, IMF 2001);

- Прирачникот за статистика на надворешниот долг (External Debt Statistics: Guide for Compilers and Users, IMF, 2013);

- Насоките на ОЕЦД за дефинициите за странските директни инвестиции, 4. издание, БД4 (OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment 4th edition BD4);

Класификациите коишто се применуваат при прибирањето и обработката на податоците за овие истражувања се следниве:

- НКД - Национална класификација на дејности (компатибилна со NACE Rev. 2);
- Национална класификација на сектори (компатибилна со ESA 2010);
- Меѓународен стандард за класификација на земји и валути (ISO country and currency codes).

Националната законска регулатива, во која се дефинира содржината на податоците коишто се прибираат за потребите на екстерните статистики, е во согласност со Законот за Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 158/2010, 123/12 и 43/14) и Законот за девизно работење („Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/2001, 49/2001, 103/2001, 54/2002, 51/2003, 81/2008, 24/2011, 135/2011 и 188/13). Резидентноста на институционалните единици е утврдена со Законот за девизно работење, пришто физичките лица коишто привремено престојуваат во Република Македонија врз основа на важечка виза

за престој, односно работна виза во траење од најмалку 6 месеци имаат третман на резиденти на Р. Македонија¹.

Извештајни единици се правни и физички лица коишто имаат економски трансакции со нерезидентите и коишто во зависност од видот на трансакциите со нерезидентите известуваат за своите побарувања и обврски од/кон нерезидентите врз основа на должнички инструменти, капитални вложувања во и од странство, побарувања и/или обврски од/кон нерезидентите врз основа на останатите финансиски инструменти и сл. Известувањето е непосредно (директно од извештајните единици) и посредно (преку други институции коишто располагаат со информации за одреден вид трансакции со нерезидентите).

1.2. Политика на објавување и ревизија на податоците

1.2.1 Политика на објавување на податоците

Податоците за екстерните статистики се објавуваат со утврдена периодика и рокови дадени во календарот на објавување на податоците (расположлив на интернет-страницата на НБРМ - <http://www.nbrm.mk/?ItemID=6A1F334190BBF04FB028CA4EF30CDD7E>).

Методологиите за екстерните статистики, исто така, се објавени на интернет-страницата на НБРМ.

1.2.2 Политика на ревизија на податоците

Ревизија на објавените податоци може да се врши во случаи на:

- добивање нови, коригирани информации и податоци од извештајните единици; или
- промени кај изворите на податоци или методологијата за составување на одделно статистичко истражување.

Во согласност со меѓународните препораки, ревидираните податоци се означуваат со фуснота во која се дава соодветно објаснување за извршените измени.

2. ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ И КОНЦЕПТИ ЗА ИЗРАБОТКА НА ИЗВЕШТАИТЕ

Рамката за изготвување на стандардните извештаи за девизните резерви и девизната активност се заснова на два меѓусебно поврзани концепти - официјалните девизни резерви и девизната ликвидност.

¹ Ваквото дефинирање на резидентноста на физичките лица и неговата примена во креирањето на статистичките податоци претставува исклучок од препораката наведена во меѓународните статистички стандарди каде како критериум за утврдување на резидентноста се користи престој или намера за престој во една земја во траење од една година или повеќе.

Првиот концепт се однесува на девизните резерви, коишто во шестото издание на Прирачникот за платен биланс и меѓународна инвестициска позиција се дефинирани како: „девизни средства коишто се веднаш расположливи на монетарната власт и контролирани од монетарната власт, а служат за финансирање на платниот биланс преку интервенција на девизниот пазар со цел да се влијае врз девизниот курс и/или за други цели“.

Вториот концепт на девизна ликвидност подразбира поширока дефиниција, опфаќајќи ги од една страна, девизните средства расположливи веднаш на властите (монетарната власт и централната влада) за задоволување на побарувачката за девизи, а од друга страна, краткорочните девизни обврски и вонбилансните активности на властите, преку планираните и потенцијалните нето-одливи на девизни средства врз оваа основа.

2.1. Институционална покриеност

Согласно со законските надлежности, единствена институција одговорна за држење и управување со официјалните девизни резерви во Република Македонија претставува Народната банка на Република Македонија. Извештаите институционално ги опфаќаат активностите на централната банка и централната државна власт - без јавните фондови (којашто во своето работење создава девизни обврски).

2.2. Опфат на финансиските активности од аспект на валутата на извршување

Извештајот за официјалните девизни резерви и девизната ликвидност на Република Македонија опфаќа инструменти коишто гласат и се извршуваат во странска валута, како и инструменти изразени во странска валута, но коишто се извршуваат во домашна валута.

2.3. Принцип на вреднување

Состојбата на хартиите од вредност се вреднува дневно според пазарната цена на соодветниот инструмент, додека вреднувањето на златото се врши еднаш месечно според пазарната цена на последниот ден од месецот. Планираните и потенцијалните нето-одливи на девизните средства се вреднуваат по номинална вредност. При вреднувањето на девизните резерви и останатите девизни средства, опфатена е и пресметаната камата во рамките на делот I. Податоците се конвертираат во евра според официјалниот девизен курс на односниот датум, објавен од страна на НБРМ.

2.4. Опфат од аспект на рочноста

Извештаите се засноваат на концептот на „преостаната (резидуална) достасаност“, односно ги вклучуваат: краткорочните инструменти (оригинален рок на достасување до една година), долгорочните инструменти со преостанато достасување пократко од една година, како и сите побарувања/обврски коишто достасуваат за наплата/плаќање во рок од една година од односниот период. Податоците за нето-одливите, според времето на достасување се поделени на нето-одливи до еден месец, од еден до три месеци и од три месеци до една година.

2.5. Резидентност

Девизните резерви се однесуваат на побарувањата на монетарната власт од нерезиденти. Концептот на девизна ликвидност ги вклучува девизните побарувања и обврски на властите кон резиденти и нерезиденти.

3. СТРУКТУРА НА ИЗВЕШТАЈОТ

Извештајот е составен од четири дела, и тоа:

I. Официјални девизни резерви и останати девизни средства

Овој дел од извештајот вклучува податоци за **состојбата** на девизните резерви и останатите девизни средства на централната банка.

А. Официјални девизни резерви

Официјалните девизни резерви треба да одговараат на дефиницијата дадена во Прирачникот за платен биланс на ММФ, при што ги вклучуваат: хартиите од вредност, валутите и депозитите, резервната позиција кај ММФ, специјалните права на влечење, златото и останати средства.

Средствата на НБРМ во рамките на девизните резерви се составени од побарувањата од нерезиденти во странска валута, и тие ги вклучуваат:

- хартии од вредност (А.1.а.);
- валути и депозити (А.1.б.);
- резервна позиција кај ММФ (А.2.);
- СПВ (А.3.);
- злато (А.4.) и
- останати девизни резерви (А.5.).

Во рамките на инструментот хартии од вредност е вклучен и износот на пресметаната камата.

Забелешка: Репо и обратните репо трансакции, како и свопот со злато се евидентираат на бруто основа во Делот I.A. Официјални девизни резерви. Кај репо и своп трансакциите, средствата примени од страна на НБРМ и хартиите од вредност и златото дадени како гаранција од страна на НБРМ се вклучени во официјалните девизни резерви. Кај обратните репо и своп трансакции, средствата дадени од страна на НБРМ ги намалуваат официјалните девизни резерви, додека хартиите од вредност и златото примени од страна на НБРМ како гаранција не се вклучени во официјалните девизни резерви. Побарувањата и обврските поврзани со репо, обратни репо и своп трансакции се евидентирани во Делот II, Планирани краткорочни нето одливи на девизни средства. Хартиите од вредност и златото дадено/примено како гаранција при репо, обратни репо или своп трансакции се евидентирани во Делот IV, Меморандумски, дополнителни ставки за состојбите и трансакциите.

Б. Останати девизни средства

Останатите девизни средства се составени од девизните средства на централната банка коишто не ги исполнуваат основните критериуми за нивно вклучување во девизните резерви.

Извори на податоци: Основен извор на податоци претставува сметководствената евиденција во НБРМ.

II. Планирани краткорочни нето-одливи на девизните средства

Овој преглед ги опфаќа сите однапред познати краткорочни нето-одливи на средства во странска валута. Се прикажуваат сите нето-одливи (прикажани поодделно како приливи и одливи) коишто достасуваат во рок од една година, со исклучок на оние приливи коишто се веќе прикажани во рамките на средствата од прегледот I од Извештајот. Се прикажуваат три одделни вида преостаната рочност: „до 1 месец“, „од 1 до 3 месеци“ и „од 3 месеци до 1 година“. Одливите се прикажуваат со негативен знак (-), додека приливите со позитивен знак (+). Резидентниот статус не е критериум за вклучување износи во овој преглед. За разлика од првиот преглед, каде што средствата се прикажани по пазарна вредност, тука износите се прикажуваат според нивната номинална вредност.

Опфат на податоци:

- Планирани отплати по заеми на централната и/или монетарната власт земени од нерезиденти, кои достасуваат за плаќање во наредните 12 месеци;
- Планирани отплати по еврообврзници издадени од централната власт;
- Депозити во странска валута кај НБРМ, со рочност до 12 месеци;
- Обврски по основ на репо трансакции, кои достасуваат во наредните 12 месеци; и
- Побарувања по основ на обратни репо трансакции, кои достасуваат во наредните 12 месеци.

Извори на податоци: Податоците во делот за планот на отплата на кредитите земени од странство од страна на државата и планот на отплата на еврообврзниците се добиваат од Министерство за финансии и евиденцијата за кредитната задолженост од Дирекцијата за статистика во рамките на НБРМ. Податоците за останатите ставки се добиваат од сметководствената евиденција на НБРМ.

III. Потенцијални краткорочни нето-одливи на девизните средства

Овој преглед ги вклучува идните потенцијални активности коишто можат да предизвикаат намалување на средствата во странска валута. По дефиниција, овие ставки се однесуваат на нето-одливите коишто произлегуваат од вонбилансни активности. Нето-одливите се прикажуваат по номинална вредност и ги опфаќаат единствено оние приливи и одливи коишто достасуваат во рок од една година (според принципот на преостаната рочност).

Опфат на податоци:

- Планирани отплати по јавно-гарантирани заеми земени од нерезиденти, кои достасуваат за плаќање во наредните 12 месеци (точка 1,а.); и

- Депозити во странска валута на комерцијалните банки кај НБРМ, врз основа на барањата за задолжителна резерва (точка 1,б.).

Извори на податоци: Податоците за планот на отплата на јавно гарантираниот долг се добиваат од Министерство за финансии и евиденцијата за кредитната задолженост од Дирекцијата за статистика во рамките на НБРМ. Податоците за останатите ставки се добиваат од извори во НБРМ.

IV. Меморандумски, дополнителни ставки за состојбите и трансакциите

Прегледот опфаќа состојби и трансакции коишто не се опфатени во претходните три прегледи, а тие се важни за процена на износот на официјалните резерви и девизната ликвидност. Тука се содржат финансиските инструменти коишто се изразени во странска валута, а се извршуваат во домашна валута, како и структурата на официјалните девизни резерви класифицирана по групи на валути.

Опфат на податоци:

- Државни записи со девизна клаузула кои се порамнуваат во домашна валута (точка 1.а.);
- Државни обврзници деноминирани во странска валута кои се порамнуваат во домашна валута (точка 1.б.);
- Пазарна вредност на хартиите од вредност дадени како гаранција при репо трансакции и вклучени во Делот I.
- Пазарна вредност на хартиите од вредност примени како гаранција при обратни репо трансакции и кои не се вклучени во Делот I.
- Валутна структура на официјалните девизни резерви.

Извори на податоци: Податоците за инструментите изразени во странска валута, а извршени во домашна валута се добиваат од Министерството за финансии. Податоци за валутната структура на девизните резерви и за државните записи со валутна клаузула се добиваат од извори во НБРМ.

4. ПЕРИОДИЧНОСТ НА ИЗВЕШТАЈОТ

Извештајот за официјалните девизни резерви и девизната ликвидност на Република Македонија ќе се изработува еднаш месечно, во рок од 30 дена по истекот на односниот период.